

МЕТОДИКА ВИЯВЛЕННЯ ТА УСУНЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ: ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНИЙ АСПЕКТ

В умовах ринкової економіки існує процес опору й відходу від сплати податків. У реальному процесі оподаткування ідеальні вимоги економічної гармонії й соціальної справедливості неминуче порушуються, з одного боку, через недосконалість реалізації державою податкової, а з іншого – унаслідок морального релятивізму суспільства. Ухилення від сплати податків тягнуть за собою відсутність надходження коштів до бюджету, що впливає на подальший розвиток економіки та соціальної сфери. Дана проблема є досить актуальною для усіх держав з моменту виникнення податків як обов'язкових платежів з платників до бюджету.

Вагомим кроком у сучасному податковому законодавстві стало прийняття 2 грудня 2010 р. Податкового кодексу України, що став продовженням 20-річного досвіду формування податкової системи України. Це один із перших документів європейського зразка, котрий увібрав в себе всі вітчизняні методи та принципи у сфері оподаткування, став вагомим та гнучким інструментом регулювання нарахування та сплати податків. На сьогодні ПКУ – це чудовий інструмент для податкового планування, що в свою чергу є запорукою ведення прибуткового бізнесу.

Проте в податкових органах відслідковуються легальні махінації та приймаються рішення по їх усуненню. З кожною новою редакцією Кодексу підприємство втрачає варіанти уникнення зменшення податкового навантаження. Слідуючи сказаному, невдале використання податкового планування підприємством стає вдалим поповненням державної казни. В практиці існує безліч випадків невдалої оптимізації, що виникає в наслідок як необізнаності обліковців та управлінської ланки, так і через вчасного виявлення правопорушення органами податкової адміністрації.

Розглядаючи дане питання в контексті судових рішень Житомирської області та статистичних спостережень, зрозуміло, що питання підлягає більш детальному вивченню як з позиції податкових органів, так і зі сторони платника податків. Постановка питання полягає в ефективному та швидкому виявленні правопорушення зі сторони фіскального органу, що стане додатковим грошовим потоком в бюджет країни, так і у швидкому та раціональному прийнятті рішення стосовно уникнення додаткових податкових витрат для підприємців. Так би мовити, необхідно знайти оптимальне рішення, котре буде зручним для обох сторін. Після прийняття ПКУ і до сьогодні існує позитивна тенденція до здійснення умисних та ненавмисних правопорушень. Порівнюючи дані по Житомирській області за 2010 р, коли сума правопорушень з податку на додану вартість становила 4167566,61 грн., та за 2011 р. в 2548,00 грн. можна свідчити про те, що бухгалтери підприємств або свідомо підвищують свою кваліфікацію, або свідомо приховують свої податкові розрахунки шляхом податкової оптимізації.

Протягом періоду формування методології визначення податкових порушень було визначено два методи виявлення порушення: прямий та непрямий. Прямий метод використовує облікові дані та за допомогою заставлення документів, звітності та реєстрів визначає характер та ступінь порушення. Використовуючи методи податкового контролю, з'являється можливість провести детальний аналіз господарських операцій та виявити відхилення в обліку, тим самим визначити самі відхилення.

Непрямий метод характерний використанням інформації про діяльність підприємства отриманих після проведення аналізу інформація котра не пов'язана з обліковими даними або пов'язана в незначній мірі:

- метод економічного аналізу;
- метод розрахунку грошових надходжень;
- метод аналізу інформації про доходи та видатки;
- обліково-статистичні методи;
- метод банківських вкладів;
- метод спеціальних розрахункових показників;
- метод стереотипів;
- метод оцінки чистої вартості майна;
- метод розрахунку грошового обігу та касового дефіциту.

При використанні даних методів контролю, визначається тип порушення, що тягне за собою різну відповідальність.

При ненавмисному порушенні, тобто при допущенні арифметичної чи так званої “машинальної” помилки, в результаті знаходження помилки підприємство добровільно корегує показники та несе витрати на сплату штрафів до бюджету відповідно до вимог чинного податкового законодавства.

Більш скандальним та провокуючим є навмисне викривлення показників, що свідчить про подальші тяжкі наслідки. Науковці та практики в більшості випадків виділяють два типи викривлення: вуалювання та фальсифікація. Механізм дії даних двох інструментів базується на використанні так званого “креативного обліку”, тобто топ-менеджмент підприємства прибігає до нахабного викривлення звітності.

Під вуалюванням слід розуміти всі перекручування фінансової звітності в межах, дозволених законодавством, тобто в рамках самостійно розробленої підприємством облікової політики. Тобто, використовуючи гнучке законодавство, підприємство здійснює податкову оптимізацію (або податкове планування) для зменшення податкового тиску. Такий інструмент законний, проте він викликає сумніви у податківців, що може призвести до судової тяганини.

Щодо фальсифікації, то їх слід розглядати двояко. З одного боку, у результаті допущення фальсифікацій бюджету та юридичні особи (фізичні особи-власники) можуть понести значні втрати. З іншого боку, виявлення фальсифікацій та розуміння схеми їх порушення дозволяються здійснити значне наповнення бюджету за рахунок стягнення з порушників штрафних санкцій. З юридичної точки зору відповідно до Штулера Г.Г., під фальсифікацією треба розуміти застосування таких облікових прийомів, які не передбачені законодавчими документами. Але це не повний список інструментів, які протирічать законодавству. Часто управлінці, використовуючи найбільш типові комбінації креативного обліку, зводячи податкові зобов'язання до нуля. Проте не завжди такі махінації діють. За останнє десятиліття, світова економіка стала свідком крахів таких компаній як Enron, Worldcom та інші, котрі зловживали викривленнями фінансової звітності. Компанії, використовуючи нічим не регламентовані методи, задля отримання особистої вигоди. Прикладом можна використати такий метод як голлівудський облік (Hollywoodaccounting або Hollywoodbookkeeping), коли високі доходи не супроводжуються відображенням високого прибутку, що в свою чергу призводить до ймовірного скорочення податкових зобов'язань.

У ході проведення перевірок необхідно також звертати увагу на вивчення методик та моделей податкової оптимізації (податкового менеджменту) задля виявлення схем вуалювання. Податковий менеджмент допоможе здійснити якісний контроль під час перевірки податковим органам та здійснити ефективну оптимізацію за сторони підприємства.

Таким чином, дана тема розкриє багато нових аспектів податкового регулювання, що в свою чергу допоможе узагальнити та систематизувати набуту інформацію про податки та правопорушення як для підприємців так і для податкових органів. У свою чергу це призведе до модернізації та податкового обліку вцілому та зробить ведення податкового обліку більш раціональним та ефективним.